

מגזין הפקולטה למשפטים
ע"ש בוכמן באוניברסיטת תל אביב

ראש השנה תשפ"ב
ספטמבר 2021

דה יורה

שליחותה של הממונה על ערכי אנוש

פרופ' נטע זין, מנהלת מערך הקליניקות
המיתולוגית של הפקולטה, מונתה לאחרונה
לנציבת שוויון ומגוון באוניברסיטה. בשיחה עם
"דה יורה" היא מציגה את חזונה לגבי היחידה
שבראשה היא עומדת ונזכרת בימיה כעורכת
דין צעירה שנאלצה להסביר לסביבתה מדוע
ערכים שווים יותר מכסף | 08

הישג קליני | 06

מטריקס ללא משפטים | 12

עורכת, לא עורכת דין | 14

דבר הדקאן

ברוכים הבאים לדה-יורה, מגזין הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן. המגזין סוקר את ההתפתחויות והחידושים בפקולטה, מתוך מגוון פעילות רחב.

בשנה האחרונה חסתה הפקולטה, כמו שאר העולם, תחת צל הקורונה, כאשר במהלך סמסטר ב' חזרנו באופן הדרגתי להוראה פרונטלית. אני מודה לסגלי הפקולטה השונים ולקהל הסטודנטים, על שיתוף הפעולה המלא ועל המאמץ הניכר אשר איפשר לכולנו מעבר ללמידה מקוונת והיברידית. כולי תקווה שאת שנת הלימודים הקרובה נפתח בנוכחות מלאה בכיתות.

הפקולטה ממשיכה לצמוח ולרשום הישגים כביי רים בקרב הסטודנטים והבוגרים שלה. נשיא המדינה החדש, יצחק הרצוג, ורעייתו מיכל, הם בוגרי הפקולטה. כך גם שר המשפטים, גדעון סער, שר הבריאות, ניצן הורוביץ, והשרה לאיכות הסביבה, תמר זנדברג. גם יפעת תומר-ירושלמי, הפרקליטה הצבאית הראשית שמונתה לאחרונה, היא מוסמכת הפקולטה. ברצוני לברך אותם ולאחל להם בהצלחה בתפקידיהם הרמים.

אני שמח לברך גם שלושה חוקרים מבריקים שהצטרפו לאחרונה לסגל שלנו: פרופ' יואב ספיר, שכיהן עד לאי חרונה כסגנו הציבורי הארצי, ד"ר מירב פירט-מצקין, שמצטרפת אלינו מהסגל של אוניברסיטת UCLA, וד"ר אורי הכהן, שהשלים פוסט דוקטורט באוניברסיטת בר-קלי. חיווך נוסף לפקולטה נובע מקליטתו של המשפטן ד"ר עידו קטרי בבית"ס לעבודה סוציאלית. עידו ילמד בפקולטה ויעבוד בשיתוף פעולה הדוק איתנו. הצטרפו תם של אלה היא עדות נוספת לצמיחתה של הפקולטה ולהיותה המוסד המוביל בישראל להוראת משפטים.

במהדורה זו תמצאו שילוב של חדשות וכתבות על מגוון רחב של נושאים אשר מציגים את האיכות ורוחב היריעה של הפעילויות שלנו. כפתיח תוכלו לקרוא על הישגים מרשימים שרשמו שלוש קליניקות שלנו: הקליניקה לתובענות ייצוגיות, הקליניקה לזכויות אדם והקליניקה לצדק סביבתי ולהגנה על זכויות

בעלי-חיים. לאחר מכן תקראו ריאיון עם פרופ' נטע זיו, הנציבה החדשה לשוויון ומגוון באוניברסיטה, ומי שלאורך השנים חילנה דורות של סטודנטים בפקולטה, הן בכיתות הלימוד והן בקליניקות המשפטיות. בהמשך תוכלו לקרוא רשימה על ספר משפטי חדש לקהל הרחב שנכתב על ידי חוקרים מהפקולטה ומחוצה לה, וכן כתבה על קרינה שטוטלנד, בוגרת הפקולטה שזכתה השנה בפרס סוקולוב לעיתונות. לצד אלה, מתפרסמים שני שאלונים מסקרנים עם שתי חוקרות מרשימות: ד"ר תמי קריכלי-כץ, חברת סגל מבטיחה, ואלאא חאג' יחיא, סטודנטית במרכז צבי מיתר ללימודי משפט מתקדמים, שזכתה השנה לקחת חלק בתוכנית פוקס של אוניברסיטת ייל.

כמו בכל שנה, ברצוני להזכיר שחלק גדול מהצלחתנו טמונה בתמיכתם של התורמים והתורמות שלנו. חשוב לי במיוחד לציין השנה את מר יוסף בוכמן, שהרים תרומה להקמת מבנה חדש שירחיב את שטחה של הפקולטה. בנייתו צפויה להתחיל בקיץ הקרוב, והוא עתיד לאכלס גם את מושב הקבע של מרכז אדמונד י' ספרא, במימון נדיב של קרן ספרא. תרומתו של מר בוכמן מצטרפת לתרומות נדיבות שהרים לאורך השנים לטובת אוניברסיטת תל אביב (בין היתר לפקולטה, שנקראת על שם הוריו). ברצוני להודות גם לתומכים הנוספים שלנו, שעוזרים לנו לפתח תוכניות לימוד חדשות ולהפוך את סביבת הלימוד בפקולטה לנעימה ונוחה יותר. כך, למשל, בימים אלה אנו מבצעים שיפוץ מקיף בספריית משפטים – הן בקומת המרתף והן בחדר המחסים שיהפוך לאולם הדרכות רב תכליתי (פרי תרומה של משרד גולדפרב זליגמן ובנק הפועלים לזכר בוגר הפקולטה וחבר חבר הנאמנים עודד ערן ז"ל).

אני מקווה שגם בשנה הקרובה תמשיך הפקולטה לצמוח ולהתפתח ומבקש לאחל לכם הקוראים והקוראות – סטודנטים וסטודנטיות, בוגרות ובוגרים, חברות וחברי סגל, תורמים ותורמות – שנה בריאה ומאושרת.

בברכה,
פרופ' שרון חנס, דקאן

04

חדשות הפקולטה

06

משהו קליני

08

כוח זיו

12

לראות את המטריקס

דה-יורה
מגזין הפקולטה
למשפטים
ע"ש בוכמן
באוניברסיטת
תל אביב

עורך:
שי אספריל
עיצוב גרפי:
מיכל גזבר

צילום שער:
shutterstock

law.tau.ac.il
טל: 03-6407257
לתגובות והצעות:
deanlaw@tauex.tau.ac.il

עקבו אחרינו ב:

הפקולטה למשפטים
ע"ש בוכמן
אוניברסיטת תל אביב

חדשות הפקולטה בקצרה

הפקולטה גאה בבוגר הפקולטה, **יצחק הרצוג**, שנבחר לנשיא האחד-עשר של מדינת ישראל. ברכות חמות גם לרעייתו **מיכל הרצוג**, שאף היא בוגרת הפקולטה (ולשעבר יו"ר ארגון הבוגרים).

חמישה חברים בממשלה הח' דשה הם בוגרי הפקולטה. שר המשפטים **גדעון סער**, שר הבריאות **ניצן הורוביץ**, השרה להגנת הסביבה **תמר זנדברג**, וסגני השרים **יואב סגל** ו**ביץ ועידן רול**. גם **אסף זמיר**, הקונסול

החדש בניו יורק ושר התיירות לשעבר, הוא בוגר הפקולטה.

יפעת תומר-ירושלמי, מוסמכת הפקולטה, מונתה לתפקיד הפר' קליטה הצבאית הראשית ולאלופה הש' נייה בהיסטוריה של צה"ל.

פרופ' **יואב ספיר**, שכיהן עד לאחרונה כסגור הציבורי הארצי, מצטרף לסגל הבכיר של הפקולטה. פרופ' ספיר, בעל דוק' טורט מאוניברסיטת הרווארד, לימד

בשנים האחרונות בפקולטה את הקורס דיון פלילי כמרצה מן החוץ, וזאת לצד כהונתו בסניגוריה. מצט' רפים נוספים לסגל הבכיר הם ד"ר **מירב פירט-מצקין** וד"ר **אורי הכהן**. ד"ר פירט-מצקין היא בעלת דוקטור רט מאוניברסיטת הרווארד ולשעבר חברת סגל ב-UCLA, שם חקרה וליי מדה סוגיות בדיני תחרות, רגולציה, ומשפט וכלכלה. ד"ר הכהן הוא חוקר בתחומי הקניין הרוחני בעידן הדיגי' טלי, דיני בריאות, ומשפט וכלכלה. את הדוקטורט השלים באוניברסיטת ברקלי. לסגל ההוראה יצטרף גם ד"ר **עידו קטרי**, שמונה לחבר סגל בבית חוקר ומלמד תיאוריה ביקורתית, זכויות חברתיות-כלכליות, זכויות אזרחיות-פוליטיות, תוך התמקדות בזכויות טרנס, מגדר ומיניות.

בחדש שעבר התקיים משפט מבויס עברי היסטורי בבית המשפט המנהלי העליון בווינה, שבו השתתפו סטודנטים לתואר ראשון בפקולטה. המשפט הוא נקודת השיא של קורס חווייתי בן שבועיים – שכלל סיורים, סדנאות ומפגשים עם דיפלומ' טים – וזאת במסגרת שיתוף פעולה בין אוניברסיטת תל אביב ואוניברסיטת וינה, בהובלתו של פרופ' אריה אדרעי.

מיכל ויצחק הרצוג, ביום השבעתו לנשיא המדינה.

צילום: דבורת האוניברסיטה ובאדיבות המצלמים

מירב פירט-מצקין

יואב ספיר

עידו קטרי

אורי הכהן

בחדש יוני התקיים בפקולטה המשפט המבויס השנתי שעסק באחריות עורך-דין לייצוא תוכנות רוגלה ופגיעה בזכויות אדם, ובחדש אפריל התקיימה תחרות המשפט המ' בויס הגדולה בעולם (ג'סאפ). הפקור לטה לקחה חלק בתחרות ואף זכתה במקום העשירי בקטגוריה "טיעונים בכתב ובעל פה בשם התובע", מתוך 575 נבחרות.

פרופ' **יורם דנציגר** קיבל בחדש יוני את עיטור המצוינות מטעם הרפובליקה הפדרלית של גרמניה, לאור פועלו לקידום הקשרים בין מערכת המ' שפט הישראלית והגרמנית.

ד"ר עו"ד **סמדר בן נתן**, שהשליי מה תואר ראשון ותואר שלישי בפקולטה (ובין שניהם – תואר שני בז' כויות אדם באוניברסיטת אוקספורד), היא אחת הזוכות במענק מחקר בנושא כלילאת אסירים פלסטינים בישראל. ד"ר בן נתן, מעורכות הדין הבולטות בישראל בתחום זכויות האדם, משלימה בימים אלה פוסט-דוקטורט באוניברסיטת וושינגטון בסיאטל.

הדוקטורנטית **לואיזה ירובסקי** זכתה בחדש מאי ב"מלגת הנ'

שיא", פרס יוקרתי שהוענק לה על ידי כבוד הנשיא דאו ראובן (רובי) ריבלין, בעבור מחקרה העוסק בהגינות הגנת מידע אישי פרטי. לואיזה נולדה וגדלה בברזיל, למדה משפטים ועבדה כעורכת דין בסאו פאולו והגיעה ארצה בעקבות הרילוקיישן של בן-זוגה, עובד גוגל. היא למדה בתוכנית קרן פרסול לתואר שני בינלאומי בפקולטה וכתבה תזה על אתגרי ההסכמה בקשר לפרטיות. את הדוקטורט היא כותבת תחת הנחייתם המשותפת של ד"ר **ערן טוך** מהפקולטה להנדסה ושל פרופ' **מיכאל בירנהק**.

אחד השירים שיופיעו באלבום הבכורה של הזמרת **אריאל סגל** הוא "תראי אותי", שנכתב לזכרה של אימה, פרופ' **אירית חביב-סגל** ז"ל, מחוקרות המשפט החשובות שהצמיחה הפקולטה. פרופ' חביב-סגל, שהתמח' תה בדיני תאגידים וניירות ערך, הלכה לעולמה ממחלת הסרטן לפני תשע שנים, והיא בת 53 בלבד. **להאזנה**

עו"ד **דניאל וולפסון**, מוסמכת תוכנית תל אביב-ברקלי בפקול' טה, היא האישה הישראלית הראשונה שהעפילה לפסגת האוורסט.

בקרב תחל בנייתו של אולם למידה והדרכה חדש בספרייה על

חברי סגל חדשים.
תחומי הוראה מגוונים

שמו של **עודד ערן** ז"ל, עורך דין בולט שסיים את לימודיו בפקולטה ב-1983, ומי שהיה עד מותו בשנה שעברה יושב' ראש דירקטוריון בנק הפועלים. האולם, שגודלו כ-60 מ"ר, ישמש כחדר רב-תכליתי ויארך סטודנטים וחברי סגל כמרחב למידה אישית, קבוצתית, וכן לכנסים וימי עיון שיתקיימו בספרייה. הפקולטה מודה ל**בנק הפועלים** ולמש' רד עורכי הדין **גולדפרב זליגמן**, שהרימו תרומה שתאפשר את בניית האולם.

הפקולטה מודה ל**משפחת רויטמן** על תרומתם שתתמוך בשיתוף הפעולה האקדמי עם אוניברסיטת גתה.

בקץ הבא תחל בנייתו של הב' ניין החדש ע"ש בוכמן. הבניין, פרי תרומה נדיבה של מר **יוסף בוכמן** (שעל שם הוריו נקראת הפקולטה), יצ' טרף בכך לשלושת הבניינים שבשטחם נמצאת כיום הפקולטה: בניין מינקוף, בניין דוד לייט, וכמובן בניין טרובוביץ'. המבנה המרכזי של הפקולטה, שהוא גם הבניין הראשון שהוקם בשטחה הנוכחי של אוניברסיטת תל אביב. הבניין החדש עתיד לאכלס, בין היתר, את מושב הקבע של מרכז אדמונד י' ספרא לאתיקה, במימון קרן ספרא, ואת האודיטוריום ע"ש ג'ולייט וראול דנון.

הדמיה של הבניין החדש ע"ש בוכמן

"ההפרדה נעשתה מתוך גישה פטרונית וסטריאוטיפית כלפי יוצאי בריה"מ"

משך שנים נקברו יוצאי בריה"מ בחלקות נפרדות בכמה בתי עלמין במרכז הארץ. בית המשפט קיבל את בקשת הקליניקה לתובענות ייצוגיות בפקולטה ואישר לנהל נגד חברה קדישא פתח תקווה תביעה ייצוגית בגין הפליה אסורה.

הדס הולצשטיין תמיר. "החלטה חשובה"

גישה פטרונית וסטריאוטיפית כלפי יוצאי ברית המועצות". בנוסף, התקבלה הטענה לפיה מדיניות הקבורה נפרדת הסבה למבקשים וליתר חברי הקבוצה – משפחות הנפטרים – תחושות קשות של תדהמה, כעס, דחייה, ניכור והשפלה. ביהמ"ש קבע כי יש יסוד לתחושות אלה, "שכן בקבורתם של יוצאי ברית המועצות בחלקות ייעודיות נפרדות, מועבר מסר שאין הם ראויים להיקבע ביחד עם יתר קהל ישראל, וכי אינם ככל יהודי."

אישור התובענה התקבל חמש שנים לאחר הגשת הבקשה, כאשר לא פחות משישה מחוזרים של סטודנטים בקליניקה עבדו על התיק. במהלך התקופה הממושכת ניסו הצדדים להגיע להסדר באמצעות גישור, אך זה כשל. "מדובר בהחלטה חשובה מאוד", אומרת עו"ד הדס הולצשטיין-תמיר מהקליניקה לתביעות ייצוגיות בפקולטה, שהובילה את התיק לצד שורה ארוכה של סטודנטים ובליוייו של פרופ' אלון קלמנט. "בית המשפט קובע כי מדיניות קדישא להפיץ ריח נפטרים יוצאי ברית המועצות מיתר הנקברים בבית העלמין, ולקבור אותם בחלקות נפרדות רק בשל מוצאם, מבלי לשאול אותם או את בני משפחותיהם על כך, מהווה הפליה אסורה בניגוד לחוק. בכך בית המשפט מכיר בפגיעה שנגרמה לאלפי אנשים, בני משפחות הנפטרים, שגילו כי יקיריהם נקברו בחלקות נפרדות וחשו עלבון והשפלה. לצער, את מיקום הקברים לא ניתן לשנות, והמשפחות ימשיכו להתמודד עם התחושות הקשות בכל פעם שיעלו לקבר. אנחנו מקווים שבשלב השני של התביעה, בית המשפט יקבע סכום פיצוי משמעותי לכל אחד מהנזקקים בקבוצה, ובכך ירפא במעט את הנזק שנגרם להם."

בית המשפט קיבל בחודש יוני האחרון את בקשת הקליניקות לתובענות ייצוגיות בפקולטה לאשר תביעה ייצוגית נגד חברה קדישא פתח תקווה, בטענה כי משך שנים נהגה לקבור נפטרם יוצאי ברית המועצות בחלקות נפרדות, באופן שמהווה הפליה אסורה מחמת מוצא. את הבקשה הגישה הקליניקה יחד עם משרד עו"ד גיל רון קינן ושות', בשםם של אריק אברוקין – שאביו נפטר ביולי 2012 ונקבר בחלקה נפרדת בבית העלמין סגולה, וניקי זינצ'נקו – שסבתו נפטרה במאי 2016 ונקברה בחלקה נפרדת בבית העלמין ירקון. השופט יחזקאל קינר מבית המשפט המחוזי במחוז מרכז דחה את טענתה של חברה קדישא ולפיה המטרה בחלקות הייעודיות הייתה לאפשר ליוצאי ברית המועצות להציג את תמונת הנפטר על גבי המצבות (חרף האיסור ההלכתי על כך), וקבע כי "לא ניתן לקבל טענה זו ואת ההכללה שבה, כאשר קרובי הנפטר רים לא נשאלו כלל על ידי המשיבה אם ברצונם לחקוק תמונות על גבי המצבות, והאם הם מעוניינים בקבורת יקיריהם בחלקה בה מתירה המשיבה חקיקת תמונות על גבי המצבות, חרף האיסור ההלכתי על כך. ההפרדה נעשתה מתוך

סביבה תומכת

על רקע עליית העניין הציבורי בסוגיות אקלים ובריאות הציבור, הקליניקה לצדק סביבתי והגנה על בעלי חיים רושמת הישגים חשובים

מפעלים במפרץ חיפה. "תחלואה עודפת"

בשנים האחרונות, ולצד העניין ההולך וגדל בסוגיות סביבתיות, צמחה באופן משמעותי פעילות הקליניקה לצדק סביבתי ולהגנה על זכויות בעלי חיים. כך למשל, לפני כשנתיים הוגשה בקשה לאישור תביעה ייצוגית כנגד 30 מפעלים מזהמים במפרץ חיפה, בגין התחלואה העודפת באזור במחלות סרטן ריאה וסרטן מסוג לימפומה שאינה הודגקין. סמוך לאחר מכן, הגישו המפיקים בקשות לסילוק על הסף. טענתם העיקרית הייתה כי חוק תובענות ייצוגיות לא מאפשר להגיש תביעה לפיצוי בגין נזקי גוף, בגין עוולה סביבתית המורגמת, על כל אחד ואחד מהחורגים לים לנהל את תביעותיהם באופן פרטי. בחודש פברואר האחרון דחה סגן נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה, השופט רון סוקול, את כל טענות המפעלים וקבע, לראשונה בישראל, כי ניתן לנהל תביעה ייצוגית לנזקי גוף בגין עוולה סביבתית המוגנת. השופט סוקול גם דחה מכול וכול את הטענה שיש לנהל תביעות פרטיות, תוך שהוא מדגיש שמדובר בקבוצה של אנשים חולים, הנאבקים על חייהם,

שיתקשו לנהל תיק מורכב מעין זה. עתירה נוספת לבג"ץ שהגישה הקליניקה עסקה במפגע הבריאותי-סביבתי החמור של שריפות הפסולת הפיראטית ביישוב ג'דידה-מכר. בעתירה נטען כי רשות מקומית מוחלשת, דוגמת מועצת ג'דידה-מכר, אינה יכולה לשאת לבדה בנטל הטיפול במפגע, ולכן על המשרד להגנת הסביבה לקחת אחריות לפתרון ממשי של הנושא. בדיון שנערך השנה הורה בג"ץ לצדדים להידבר ולהגיש תכנית פעולה לסילוק מפגעי הפסולת. ד"ר ערן צין מהקליניקה אומר ל"דה יורה" שהוא מקווה שהידברות זו, תחת עינו הפקוחה של בית המשפט, תוביל לפתרון המפגע הנמשך שנים רבות, וגורם לפגיעה בריאותית וסביבתית חמורה. לצד העבודה המעשית, יומה הקליניקה שיתוף פעולה בין-אוניברסיטאי ובין-פקולטתי, שבא לידי ביטוי בכנס הישראלי הראשון לחקר משבר האקלים במדעי הרוח והחברה. בכנס השתתפו מאות אנשים ועלו סוגיות מהותיות הנוגעות להתמודדות עם משבר האקלים ולתפקידם של מדעי הרוח והחברה בהתמודדות זו.

אבחנה קלינית

בית המשפט קיבל את עמדת הקליניקה לזכויות אדם וקבע כי הסמכות להורות על בדיקה פסיכיאטרית כפויה נתונה רק לפסיכיאטר המחוזי

בית המשפט המחוזי בבאר שבע קיבל את עמדת הקליניקה לזכויות אדם בפקולטה, יחד עם ארגון בזכות-המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלות, אשר ייצגו אדם שעוכב ואז נעצר על ידי המשטרה כדי להביא אותו לבדיקה פסיכיאטרית כפויה. המשטרה טענה כי עשתה זאת כדי למנוע ממנו להתאבד, לאחר שקיבלה שיחת טלפון שהתריעה על כך. בית המשפט קבע כי גם אם מנעו השוטרים היו ראויים שהם חרגו "באופן משמעותי" מסמכויותיהם, וכי הסמכות להביא אדם לבדיקה פסיכיאטרית נתונה אך ורק בידי הפסיכיאטר המחוזי. פסק דין זה ניתן לאחר שהעצור תבע את המשטרה לאחר שחזרו בו בית המשפט לתביעות קטנות וזכה בפיצוי ע"ס 7,500 ש. המשטרה ערערה למחוזי, שדחה את טענותיה העקרוניות. מי שטיפלה בתיק מטעם הקליניקה היא עו"ד דבי טל-שדה.

דבי טל-שדה

צילום: גל חרמוני

הנציבה

פרופ' נטע זיו, חברת סגל בפקולטה ומי שמשך כעשור וחצי ניהלה את מערך הקליניקות שלה, מונתה לאחרונה לתפקיד נציבת שוויון ומגוון באוניברסיטה. בריאיון ל"דה-יורה" היא מספרת על ההצדקה להקמת היחידה החדשה, שופכת אור על פעילותה העתידית ומסבירה מדוע היום הרבה יותר קל להיות עורך דין לשינוי חברתי מאשר בימים שבהם היא סיימה את לימודי המשפטים

במידה רבה על מימון ציבורי, מסבירה זיו ל"דה-יורה" את ההצדקה הרעיונית להקים את יחידה השוויון והמגוון. "כמוסד אקדמי הוא נהנה מעצמאות מוסדית וחופש אקדמי לייצר ולהנחיל ידע, ללמד, להגדיל דעת, לפתח ביקורת, להכשיר את דור העתיד של החוקרים והמנהיגות של ישראל. לצד החופש האקדמי והאוטונומיה של האוניברסיטה – שהם חיוניים בכל חברה דמוקרטית – אנו חלק בלתי נפרד מהחברה והציבוריות הישראלית. אולם אלו, למרבה הצער, רוויים באתגרים של אי שוויון, הדרה של קבוצות מיעוט, מתחים ושסעים. בתקופה זו במיוחד הנטייה בחברה הישראלית היא לא להתחבר עם מי ששונה ממני, עם מי שלא חושבת כמוני, לא שותפה לאורח החיים שלי. אני מאמינה שדווקא במציאות זו האוניברסיטה יכולה, ואף חייבת, לעשות הכל כדי להראות שאנחנו יכולים,

נתיים עברו מאז שהתיישב פרופ' אריאל פורת, בשר מבשרה של הפקולטה למי שפטים, על כיסא נשיא אוניברסיטת תל אביב. בתקופה הזו, שחסתה ברובה תחת צל הקורונה, הנהיג שורה של שינויים וחידושים בקמפוס, שהאחרון שבהם הוא הקמת נציבות שוויון ומגוון באוניברסיטה. אל התפקיד רתם את פרופ' נטע זיו, שאת יכולותיה הניהוליות והאקדמיות הוא מכיר היטב, הן כחוקר עמית בפקולטה והן כדקאן שתחתיו ניהלה זיו את מערך הקליניקות המשפטיות. בחודש אפריל האחרון הודיע פורת על הקמת היחידה ועל מינויה של זיו לתפקיד הנציבה הראשונה שלה. זמן קצר לאחר מכן הודיעו מוסדות אקדמיים נוספים – האוניברסיטה העברית, אוניברסיטת בן גוריון וככל הנראה בקרוב גם הטכניון – שבכוונתם להקים יחידות דומות. "אוניברסיטת תל אביב היא מוסד ציבורי, הנשען

האוניברסיטה חייבת לעשות הכל כדי להראות שאנחנו יכולים לייצר כאן מרחבי חיים משותפים ומכבדים. זו החובה שלנו, אך זהו גם האינטרס שלנו. כי המחקר באוניברסיטה יהיה איכותי יותר, ההוראה תהיה מעניינת יותר והחוויה של הסטודנטים תהיה עשירה יותר."

"האקדמיה חייבת אפשר גם לזן אחר של חוקרים לצמוח בתוכה ולהתפתח כאנשי ונשות אקדמיה המחויבים גם למחקר גם להוראה וגם לשינוי חברתי."

צילומים: יורם רשף, הישאם שבאיטה

אריאל פורת.
הנהיג שורה
של חידושים

חברתיים כבר אינם בשוליים והיום יכולים לומר בגאווה שהם מממשים את הייעוד של מקצוע ערי-כת הדין, בדרכם. כמוכן שענייני מימון ובטחון תעסוקתי ממשיכים לאתגר את השדה, ומבחינה זו קשה לראות איך המצב ישתנה באופן יסודי בעתיד. אולם כניסתם של משרדי עורכי הדין הבינוניים והגדולים לשותפות עם ארגונים וקליניקות מלמדת על הטמעה של פרקטיקה זו מעבר למספר קטן של עורכי דין משוגעים לדבר, כפי שהיה כאשר אני התחלתי עיסוק זה."

לאורך השנים פעלת במקביל באקדמיה ובמגזר השלישי (גם עבודתך באקדמיה הייתה ספוגה בעבודה מעשית). זה מודל לא מאוד שכיח בקרב משפטיים. מדוע לדעתך ההפרדה כל כך נוכחת בעולם הזה? והאם אין מקום לטשטש קצת את החלוקה המסורתית בין אקדמיה לפרקטיקה?
"אני לא חושבת שיש דרך אחת להיות משפטן/ית או חוקר/ת באקדמיה. בהחלט יש מקום גם לחוקרים/ות שאינם מעורבים – תוך כדי פעילותם המחקרית – בהיבטים המעשיים של מחקרם (כמובן חוקרים אלו יכולים להיות מעורבים מבחינה ציבורית בעניינים ציבוריים ואחרים, ורבים עושים זאת). אולם האקדמיה חייבת אפשר גם לזן אחר של חוקרים לצמוח בתוכה ולהתפתח כאנשי ונשות אקדמיה המחויבים גם למחקר גם להוראה וגם לשינוי חברתי – באופן משולב. אם תביטו סביבכם תראו שיש לא מעט מרצים ומרצות בפקולטה שלנו שפועלים בדרך זו, ושפעילותם כבר אינה מצייתת להפרדה הנוקשה בין עולם האקדמי לבין תיקון העולם מחוץ למוסד. אני חושבת שזו תעודת כבוד לפקולטה שלנו שמאפשרת שילוב שכזה, שיש בו כדי לחזק את המחקר בתוכנות לבר אקדמיות, ואת הפעילות הציבורית – מתוך עולמות המחקר". ■

האגודה לזכויות האזרח לטובת לימודי דוקטורט בסטנפורד. כששבה מהם, מונתה לחברת סגל בפקולטה ולמנהלת של מערך הקליניקות המשפטיות בפקולטה. המערך היה אז מצומצם יחסית ומנה בסך הכל את הקליניקה לזכויות בהליך פלילי והקליניקה לזכויות אדם. היא מילאה את התפקיד משך עשור וחצי, והפכה את הקליניקות לכוח עולה בעשייה המשפטית-ציבורית בישראל. לצד זאת הקדישה זמן רב למחקר והוראה בתחומי הפליה ושוויון, משפט ועונש, דיור חברתי ואתיקה מקצועית. כשמביטים במסלול הקריירה הזה מזהים שהוא אינו שגרתי. אנשי אקדמיה מובהקים אינם נוטים להיות מעורבים בעריכת דין ציבורית, ועורכי דין מהמגזר השלישי לעתים נדירות מצליחים לפתח קריירה אקדמית משגשגת. ייתכן שזוהי הסיבה להערכה הרבה שלה זוכה זיו, ולכך שזכתה לאורך השנים בשורה ארוכה של פרסים על פעילותה האקדמית והציבורית, שהאחרון שבהם הוא פרס גורני למשפט ציבורי לשנת 2020.

את מראשונות עורכות הדין לשינוי חברתי בישראל. איך את מעריכה את מצבה של עריכת דין לשינוי חברתי בישראל כיום? מהם הקשיים שעל עורכי דין לשינוי חברתי להתמודד איתם במציאות הנוכחית?

"עריכת דין לשינוי חברתי בישראל מהווה חלק אינטגרלי מהמארג הפרופסיונלי של מקצוע עריכת הדין בישראל. כאשר התחלתי לעבוד כעורכת דין חברתית-ציבורית, היה מדובר בפעילות שולית, כמעט מתנצלת, בוודאי כזו שצריכה להסביר מה זה ועל מה מדובר. שלושה עשורים חלפו ואנו עדים לשדה רב פעלים של עורכי דין ועורכות דין הפועלים לקידום מטרות חברתיות מגוונות ורבות. נמצא אותם בארגוני חברה אורחית, בקליניקות באקדמיה, אך גם במשרדים פרטיים. עורכי דין

רה ומתחילה באגודה לזכויות האזרח", כתבה לפני כעשור במאמר שפורסם בכתב העת "מעשי משפט". "בארץ לא היו אז כמעט עורכי-דין 'כאלו', שעבדו במשרה מלאה עבור ארגונים. הרגשתי די בודדה. הייתי צריכה להסביר לסוככים אותי איזו קריירה בחרתי לעצמי, להצטדק ולענות על שאלות כמו 'למה בחרת עבודה כל כך לא יוקרתית, הרי סיימת בהצטיינות את לימודי המשפטים' ודומותיה (...). למען האמת, בעצמי לא ממש הבנתי את הבחירה שעשיתי".

בעת ההיא נפתחה תוכנית ייעודית לתואר שני באמריקן יוניברסיטי בווישינגטון, שביקשה לממן לימודים מתקדמים בתחומי זכויות האדם למשפטנים ישראלים. אחד מתנאי המימון הייתה שעם קבלת התואר ישובו לישראל ויעבדו במגזר השלישי. זיו הגישה מועמדות והתקבלה, וכששבה ממנה הבינה שזהו הייעוד שלה. "השנה שהעברתי בווישינגטון – הלימודים, ובמיוחד ההתמחות בארגוני זכויות – שינו את חיי. הרגשתי שאני חלק מקהילה מקצועית-משפטית חזקה, גאה ובעלת מחויבות ברורה. נשביתי. לא היה לי ספק שמצאתי את מקומי".

שלושה עשורים וחצי עברו מאז. זיו השלימה את התואר וחזרה לעבוד כעורכת דין באגודה לזכויות האזרח והייתה מעורבת בכמה מתיקי הדגל שלה, דוגמת בג"ץ אלס מילר, שעסק בעתירה נגד הגבלת הגישה של נשים לקורס טיס, ובג"ץ קעדאן, במסגרתו נפסל נוהל ממשלתי שהתיר הקצאה של קרקע ציבורית ביישובים קהילתיים ליהודים בלבד. בשנים אלה, תחילת שנות ה-90, כבר הפכו ארגוני חברה אזרחית למחזה יותר נפוץ. גם העובדה שבעת ההיא ניתנו כמה פסיקות מהפכניות בבית המשפט העליון שתמכו בזכויות מיעוטים העלתה את קרנה של עריכת הדין החברתית.

במחצית השנייה של שנות ה-90 עזבה זיו את

שאנחנו מוכרחים, לייצר כאן מרחבי חיים משותפים ומכבדים. זו החובה שלנו, אך זהו גם האינטרס שלנו. כי המחקר באוניברסיטה יהיה איכותי יותר, ההוראה תהיה מעניינת יותר והחוויה של הסטודנטים תהיה עשירה יותר אם יתאפשר לכל הקבוצות החברתיות לקחת בהם חלק. אבל השילוב השיתופי והגיוון אינם קורים מעצמם; להיפך – אם לא נפעיל כוח מאחד מוכוון וברור, הדינמיקה שתיווצר ביום יום ובקצב החיים השוטף תהיה הפוכה, כזו המייצרת הפרדות והיבדלות, ולא שיתוף ומגוון".

איך תיראה עבודת הנציבות?

"בנציבות יעבוד לצידי צוות קטן שיפעל בתיאום עם כל היחידות בקמפוס, ינטר את המצב בתחום שוויון ומגוון, יזום תוכניות, יתמוך וירחיב פעילות קיימת – ולמעשה יהווה כתובת אחת לכל הנושא בקמפוס. הנציבות תעסוק בכל הקבוצות והקהילות שאוניברסיטת תל אביב מהווה עבורן בית אקדמי וארגוני: נשים וערבים, חרדים ויוצאי אתיופיה, אנשים עם מוגבלות, להט"ב וטרנסים, דור ראשון להשכלה גבוהה, ועוד. הנציבות תעבוד יחד עם כל הסגלים – סגל מנהלי ואקדמי, כמו גם עם ציבור הסטודנטים".

האם תוכניות שהונהגו בפקולטה למשפטים לקיבלה של מועמדים מצטיינים מהפריפריה תשוכפל לפקולטות נוספות?

"מכיוון שלימודים באוניברסיטה אינם מנותקים משלבי החיים הקודמים והבאים של כולנו, הנציבות תעסוק גם בשלב הקבלה ללימודים ולמוסד וכן בשלב של סיום הלימודים והשתלבות בתעסוקה".

"בעצמי לא הבנתי את הבחירה שעשיתי"

בשנות ה-80, כשזיו הוסמכה לעריכת דין, היא הרגישה בודדה. "עבדתי עד אז כעורכת-דין צעירה

" משפטנים מסתכלים על העולם כמו על המטריקס. הספר הזה הוא הכדור הכחול שאנחנו מספקים לציבור כדי שיבין טוב יותר את העולם שסביבו"

**סיפורי משפט, ספר חדש שנכתב
על ידי משפטנים מהפקולטה
ומחוצה לה, מבקש לחשוף את
הקהל הישראלי לאחורי הקלעים
של כמה מפסקי הדין החשובים
שניתנו על ידי בית המשפט העליון**

בימים אלה רואה אור ספר משפטי חדש. אלא שזהו איננו עוד ספר עיון שמציב במרכזו את ההלכה המשפטית, אלא מבקש ללכת בדרך לא סלולה ולהפוך את בני האדם המעורבים בתיק לגיבורי העלילה. בהקדמה ל"סיפורי משפט – פסקי הדין ששינו את פני החברה הישראלית", כותב בים עורכיו כי "מאחורי כל פסק דין מסתתר סיפור, סיפור שמורכב מהשחקנים שמילאו תפקיד מפתח ביצירתו: עותרים ותובעים, משיבים ונתבעים, עורכי דין מייצגים, ארגונים ומוסדות שניסו להשתייך מש בו לקידום סדר יום חברתי או פוליטי וכמובן – שופטים שיושבים על הכס. ועם כל אלה הנטייה הרווחת בקרב משפטי נים היא דווקא להתעלם מהסיפור הקטן שמסתיר פסק הדין ולמקד את תשומת הלב בהלכה המשפטית ובהשלכותיה. כך המשפט הולך ונעשה כללי, עיוני, לא אישי, אף שהתפקידים המרכזיים בו שמורים לשחקנים בשר ודם".

הספר עצמו נשען על הכרך העשירי של כתב העת "מעשי משפט", שיועד בעיקר לקהל האקדמי. עורכיו הכרך – פרופ' איסי רוזן-צבי ופרופ' הילה שמיר – הבינו כי חומר הגלם המצוי בתוך המאמרים מרתק, וכי הממד האנושי-חברתי שממנו הוא עשוי יכול לעניין קוראים רבים שנמצאים מחוץ למעגל המשפטי. הם פנו לשי אספריל, סופר ועורך בוגר הפקולטה, כדי שסייע להם בעיבוד הספר ובהנגשתו לקהל הרחב. הוצאת עם עובד היוקרתית זיהתה את הפוטנציאל הטמון בכתב היד והחליטה להוציא את הספר לאור.

"הספר נולד מתוך ההבנה של פרופ' הילה שמיר ושלי שלא רק משפטנים, אלא גם הציבור הרחב, יכולים להשיג כיל ממאמרים שעוסקים באופן שבו באו לעולם התקדימים ששינו את פני החברה הישראלית וההשפעה שיש להם על כל אחד ואחת מאיתנו", אומר פרופ'

איסי רוזן-צבי והילה שמיר. "גם הציבור הרחב"

תמודד עם המתח שבין צדק כללי לפי רטי. פרק מרתק אחר עוסק בפסק הדין אתא נגד שוורץ, שניתן בבית המשפט העליון בשנת 1976. הנתבעת בפרשה הייתה חברה אגדית במשק הישראלי, סמל לערכי השיתופיות הציונית, והתביעה נגדה נחשבה בזמנה מעין התרסה אנוכית נגד ערכים אלה. מנגד ניצב תובע ישיש שהוצג כאינדיבידואליסט אשר טוען לזכות הפרט לחיות בשקט ובשלווה, גם במחיר של פגיעה באינטרסים חיוניים של המשק והמדינה. ד"ר דוד שור, מחבר הפרק, מראה כיצד פסק הדין של בית המשפט העליון, במסווה של רטוריקה של זכויות ניא-ליברליות,

"סיפורי משפט". הצצה לאחורי הקלעים

רוזן-צבי, שגם כתב את אחד הפרקים בספר. "משפטנים מסתכלים על העור לם כמו על המטריקס. אנחנו רואים את האופן שבו המשפט – המורכב מחקיקה, מרגולציה ומפסקי דין – מצוי בכל ומי שפיע באופן עמוק על האופן שבו כולנו חיים ופועלים בעולם. הספר הזה הוא הכדור הכחול שאנחנו מספקים לציבור הרחב כדי שיבין יותר טוב את העולם שסביבו ואיך הוא נוצר".

"סיפורי משפט" מורכב מאחד-עשר פרקים שכל אחד מהם חושף את אחורי הקלעים של פרשיה משפטית חשובה, אך מתוך מיקוד המבט לעבר הגיבורים האנושיים שלה. המבט הזה מאפשר לקורא להבין ביתר קלות כיצד ההלכה המשפטית הרלוונטית השפיעה לא רק על חייו של אותו גיבור, אלא גם על בני אדם אחרים שנמצאים בנעליו. זה מה שהופך את הספר ליותר מטקסט משפטי. הוא הופך אותו למסמך חברתי מרתק.

כך, למשל, פרופ' נילי כהן כותבת על קניג נגד כהן, פסק הדין הדרמטי משנת 1982, שדן באישה שהתאבדה בקפיצה מקומה עליונה של מלון ונטלה איתה את בתה בת השלוש. בחדר המלון הושארו פתקאות אחדות בכתב ידה, באלה היא מתלוננת על התנהגותו של בעלה כלי פיה ומבקשת כי לא יירש אותה. הפרק מתאר ברגישות את הנסיבות העובדות תיות שוברות הלב שאפפו את המקרה ומסביר כיצד הן סיכלו את יכולתו של בית המשפט שדן בכשרות הצוואה לה-

החדיר אידאולוגיה שמכפיפה את חירות הפרט לטובת הכלל.

פרק עם זווית אקטואלית נכתב על-ידי פרופ' אייל גרוס. הפרק מאיר את אחורי הקלעים של פסק דין דנילוביץ, שדן במתן זכויות לקבלת כרטיסי טיסה לדיילים באל על שהיו להם בני זוג מאותו מין. היה זה פסק הדין הראשון שעסק בהפליה לרעה על רקע נטייה מינית והאפקט שלו היה רחב מהנושא שעסק בו – הוא הוציא למעשה את נושא הגאווה מהארון המשפטי. קשה לקרוא את הפרק מבלי לחשוב על ההשפעה שלו על פסקי דין רבים שעוסקים בשי וויון זכויות לקהילה הלהט"בית בעשוריים האחרונים ובהם פסק דין מכה גלים שניתן ממש לאחרונה על ידי שופטי בג"ץ, שבו הורו למדינה לאפשר לזוגות הומואים ולאבות יחידנים להביא ילדים בפונדקאות, ולהשוות את תנאיהם לאלה של נשים.

פרק אקטואלי אף יותר נכתב על-ידי ד"ר יופי תירוש, ובמרכזו תיאור העיתירות נגד ההפרדה בין גברים לנשים בתוכניות מסוימות באקדמיה. שלא כמו גרוס, שכתב ממרחק הזמן על פרשה שיש לה השלכות אקטואליות, תירוש עצמה הייתה הרוח החיה מאחורי העתירות שעליהן היא כותבת, וכוונתה כנגד המועצה להשכלה גבוהה. בפרק היא מתארת את הקשיים המשפטיים והנפשיים שבניהול עתירה מורכבת, לצד תיאור הדמויות האנושיות שלקחו חלק במאבק. בקיץ האחרון הכריע בג"ץ בעניין. הוא קבע כי ההפרדה לא תבטל, אך הטיל עליה מגבלות רבות שעתידות למנוע את התרחבותה. קריאת הפרק – שבו מתארת תירוש את הפסימיות של האדם הנלחם מול מערכות גדולות – לצד קריאת פסק הדין, מאפשרת לקורא להבין במשקו כיצד משפיע קרב משפטי על חייהם של המעורבים, וכיצד מצליח פסק הדין הסופי פי לא לתת לכך ביטוי של ממש. ■

הבוגרת מאזורי הכותרת

רבים מבוגרות ובוגרי הפקולטה התברגו בתפקידים משפיעים בעולם התקשורת. אחת מהם היא קרינה שטוטלנד, העורכת הראשית של השבועון "לאשה", שזכתה לאחרונה בפרס סוקולוב לעיתונות. חשבנו שזו הזדמנות טובה להכיר אותה

קרינה שטוטלנד.
"אמירה צלולה"
ופורצת דרך

העיתונות חושפת לעין הציבור את כתביה ופרשניה, אך את עורכיה הבכירים, אלה שמתווים את אופי המהדורה או הגיליון, היא מותירה בצל. אחת מהנשים המשפיעות והפחות מוכרות בעולם התקשורת המקומי היא קרינה שטוטלנד, בוגרת הפקולטה ומי שמיכהנת בשש השנים האחרונות כעורכת הראשית של השבועון "לאשה". ייתכן כי הייתה נותרת באלמוניותה היחסית עוד זמן רב אלמלא החליטה השנה ועדת פרס סוקולוב לעיתונות לנקוב בשמה כאחת מכלות הפרס בקטגוריית העיתונות הכתובה, לצד עיתונאי "הארץ" גדעון לוי (בקטגוריית העיתונות האלקטרונית זכו יפעת גליק ואוהד חמו).

בכך הופכת שטוטלנד, 44, לבוגרת הפקולטה הרביעית שזוכה בפרס סוקולוב בעשור האחרון. קדמו לה רביב דרוקר (2011), אילנה דיין ועמוס הראל (שניהם ב-2015).

הענקת הפרס לעורכת ראשית אינה מחזה שכיח. רובם המוחץ של הזוכים בפרס סוקולוב לעיתונות כתובה הם כותבים מוכרים לציבור ששמותיהם מתנוססים בשורת הקרדיט שבראש הכתבה. יתרה מכך: הייתה זו הפעם הראשונה שעיתונאית מעיתון נשים זכתה בו. בכך בעצם סימנה ועדת הפרס שלב חדש בתדמיתו הציבורית של השבועון – לא רק מגזין לייף-סטייל רך, כפי שנתפס על ידי רבים, אלא גם כזה שעסוק בעבודה עיתור נאית חשובה ומקפיד להציף סוגיות

חברתיות בעלות השפעה עמוקה על חייהן של נשים בישראל. ייתכן שהענקת הפרס לעורכת של עיתון נשים מסמנת שלב חדש גם בתדמיתו של פרס סוקולוב, שלאורך השנים העדיף להעניק פרסים לעיתונאים ממין זכר (85% מהזוכים בפרס מאז השקתו ב-1956 הם גברים). שטוטלנד, אם כן, היא האישה ה-19 שזוכה בפרס והשייכות מביניהן שהפרס מוענק לה בגין עריכת ראשית של עיתון או מוסף (קדמו לה חנה זמר, עורכת עיתון דבר, שזכתה בפרס בשנת 1972, וחנה קים, שבשנת 1993 הוענק לה ציון לשבח מטעם ועדת הפרס בגין עריכת מוסף "לחץ" לענייני חברה, שפורסם בעיתון חדשות).

"קרינה שטוטלנד הרחיבה את תחומי עיסוקו של השבועון 'לאשה' לדיון בחסמים המקשים על נשים בהשתלבותן ובהתקדמותן בחברה הישראלית ובביתן", נכתב בנימוקים להענקת הפרס, "בכך היא תורמת תרומה מהותית להתפתחות העיתון שהוגדר בעבר כייעודי לנשים, אל שיח מעצים ודיון במכשולים הניצבים בעיקר בפני נשים. שילוב תכנים אלה בשבועון הפונה לנשים מכל שכבות האוכלוסיה סייעה הוא אמירה צלולה ופורצת דרך בסוגה המגזינית בעברית".

שתי דוגמאות בולטות לפרויקטים עיתונאיים משפיעים שעמדו לנגד הוועדה הן גיליון שפורסם לפני חמש שנים וחשף 22 נשים שסיפרו בפנים גלויות על אונס או תקיפה מינית חמורה שעברו. הגיליון עורר עניין בארץ ובעולם בשל תרומתו לפירוק מחסומי

אילון נופר על שער "לאשה". הרחבת מודל היופי

עם זכייתה הפכה שטוטלנד לבוגרת הפקולטה הרביעית שזוכה בפרס סוקולוב בעשור האחרון. קדמו לה רביב דרוקר (2011), אילנה דיין ועמוס הראל (שניהם ב-2015).

הייתה זו הפעם הראשונה שעיתונאית מעיתון נשים זכתה בו. בכך בעצם סימנה ועדת הפרס שלב חדש בתדמיתו של השבועון. לא רק מגזין לייף-סטייל, אלא גם כלי תקשורת שמציף סוגיות חברתיות בעלות השפעה עמוקה על חייהן של נשים בישראל.

הבושה והפחד שהובילו קורבנות אונס להתראיין עד אז בעילום שם. גיליון מעורר הדים נוסף, שפורסם בשנה שעברה, עסק בהרחבת מודל היופי של נשים. על שערו הופיעה אילון נופר, מייסדת להקת המחול מיומנה, שהצטלמה ימים ספורים לאחר ניתוח הסרת שדיים כפול ושיתפה בהחלטיה להימנע משחזור שד.

שטוטלנד עלתה ארצה מקייב בהיותה בת שנתיים וגדלה בבאר שבע. כבר כשהייתה בת 12 התחיי לה לכתוב במקומון "שבע", ובהמשך כתבה למגזינים שונים לנוער. כיאה למי שידעה כבר אז שברצונה להיות עיתונאית, את השירות הצבאי עשתה בעיתון "במחנה". לאחר שחרורה פנתה ללימודי משפטים בפקולטה. היא מספרת ל"דה-יורה" שעשתה זאת גם משום שחשבה שהשכלה משפטית יכולה לשרת אותה כאשת תקשורת, וגם כמעין תעודת ביטוח למקרה שהחלום העיתונאי יתנפץ. גם אז, בין השיעורים בדיני חוזים, נזיקין ועונשין, המשיכה לעבוד כעורכת וככתבת. השנה היחידה שבה לקחה הפוגה מעולם התקשורת היה כשהתמחתה ברשות לאיסור הלבנת הון. עם קבלת רישיון עורכת הדין חזרה במלוא הכוח לעיתונות. אחרי כמה תפקידי עריכת בקבוצת ידיעות אחרונות, מונתה לעורכת רכת מוסף זמנים מודרניים. לפני שש שנים וחצי נכנסה למשרד העורכת הראשית של מגזין "לאשה".

יש להניח שזהו לא תפקידה האחרון בעולם התקשורת המקומי. ■

היו זמנים באמריקה (ועוד יהיו)

אלאא חאג' יחיא – בוגרת הפקולטה והחוג לסוציולוגיה, וסטודנטית לתואר שני במרכז צבי מיתר ללימודים מתקדמים – נמנתה על קבוצה מצומצמת של חוקרים צעירים שהשתתפו השנה בתוכנית פוקס היוקרתית באוניברסיטת ייל. שאלנו אותה כמה שאלות על החוויה הייחודית

אלאא חאג' יחיא.
קבוצה מגוונת
של חברים מכל העולם

צילום: לואי ותד

← ספרי לנו על תוכנית פוקס באוניברסיטת ייל ואיך הגעת אליה?

"תוכנית פוקס היא תוכנית מלגות מחקר בינלאומית לסטודנטים מצי-טיינים לתארים מתקדמים. המלגות מיועדות בעיקר לסטודנטים מהפקולטות למדעי החברה, מדעי הרוח ומי-שפטים. הגעתי אליה דרך קול קורא שנשלח על ידי מוזירות הפקולטה למשפטים ועל ידי מוזירות החוג לסוציולוגיה באוניברסיטת תל אביב. מאחר שהתעניינתי בלימודים מתקדמים באחת האוניברסיטאות הטובות בארצות הברית, חשבתי שזו יכולה להיות הזדמנות נהדרת, לטעום קצת מהחוויה הסטודנטית בבית הספר למשפטים באוניברסיטת ייל שנחשב לבית הספר הטוב בעולם למשפט. במסגרת התוכנית, הסטודנטים מקבלים גישה לשלל משאבים שיש לאוניברסיטת ייל להציע – לאר-כיונים, ספריות, קורסים, סדנאות כתיבה ומחקר, כתבי עת ועוד – וזוכים להדרכה צמודה על ידי חבר/ת סגל שנחשבים למומחים לתחום המחקר של הסטודנט/ית. אחת המתנות הכי גדולות שקיבלתי במסגרת תוכנית זו היא שהתאפשר לי להציג את המחקר שלי, על השמאל הציוני בישראל ועמדותיהם ביחס לחוק השבות וחוק הלאום, שאני כותבת במסגרת עבודת התזה במשפטים בהנחייתם המשותפת של פרופסור מני מאוטנר ופרופסור

פסור ניסים מזרחי. בעקבות ההצגה קיבלתי הערות טובות מאוד שעזרו לי בפיתוח הכיוונים התיאורטיים והאמפיריים שעבדתי עליהם. בנוסף, קיבלתי סיוע מהתוכנית לתרגם את עבודת המוסמך שלי מעברית לאנגלית, כדי שיתאפשר לי לפרסם אותה באחד מכתבי העת הבינלאומיים".

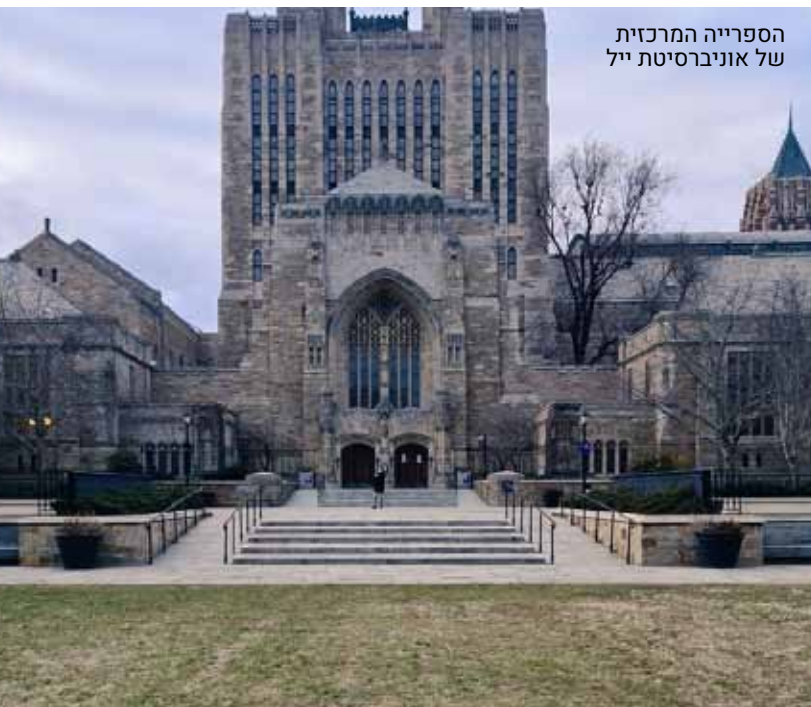
מה הפרופיל של הסטודנטים האחרים בתוכנית?

"כאמור, בתוכנית זו משתתפים כ-20 תלמידי מחקר מצטיינים לתואר שני ושלישי שנמצאים בשלבים מתקדמים של המחקר, ומגיעים ממדינות שונות בעולם – מהמזרח הרחוק, אפריקה, אוסטרליה, דרום אמריקה, אירופה ועוד. במהלך התקופה ששהיתי עם הקבוצה, למדתי להכיר תרבויות שונות ומגוונות מאוד, סוגי חשיבה ביקורית וחדשים, אמצעי מחקר מגוונים, וכמובן, אך אפשר שלא, סוגי מאכל חדשים – מברוניי דארוסלאם במזרח, דרך קניה באפריקה ועד מקסיקו וארגנטינה. זכיתי בקבוצה מגוונת של חברים טובים מכל העולם, שכל אחד ואחת מהם, חוקר צעיר וחוקרת צעירה מבטיחים ומוזיירים בתחומם".

איך הושפעה שנת הלימודים מהקורונה?

"אין ספק שלקורונה הייתה השפעה רבה על התוכנית, וזו לא הייתה שנה שגרתית. לדוגמה, התוכנית אמורה

בדרך כלל להימשך שני סמסטרים אבל השנה קיצרו את התוכנית לסמסטר אחד בלבד. דוגמה נוספת, בשל מגבלות הריחוק החברתי, כל הקורסים הועברו בזום וזו הייתה צורת לימוד מאתגרת. כמו כן, מרבית המפגשים של חברי התוכנית התקיימו בזום או במתכונת היברידית, מכיוון שחלק מהמשתתפים לא יכלו להגיע לניו הייבן באופן פיזי. עם זאת, אני כן הייתי אחת מתוך 12 חוקרים שיכלו להגיע פיזית לניו הייבן וליהנות כמה שאפשר ממה שיש למקום הנפלא הזה להציע. בשלוש שנות החודשים האחרונים של התוכנית נפתחה האפשרות לקבל חיסונים, כך שבחודשים האחרונים של התוכנית יכולנו להיפגש פיזית ולאט לאט התחלנו לחזור לשגרת חיים רגילה. ולמרות כל הצער והקשיים שהביאה אתה הקורונה, ולמרות המכשולים שהערימה על התוכנית, אני חייבת לציין כי דווקא בשל המסגרת הנוקשה והרצון שלי להכיר את הסטודנטים האחרים בתוכנית, כך הצלחתי לקבוע איתם באופן אישי או בקבוצות קטנות, מה שאפשר

הספרייה המרכזית של אוניברסיטת ייל

צילום: Jesus Carillo

היכרות ברמה אישית ומשמעותית יותר. המכשולים האלה וההגבלות איפשרו לי להשקיע יותר זמן במחקר ובקריאה, כמו גם בקורסים שבחרתי ללמוד. כך הצלחתי למקסם יותר את יעילות השהייה הקצרה בייל".

מה התוכניות הלאה?

"בשנה האחרונה הגשתי מועמדות לתואר שני במספר בתי ספר למשפט טים בארצות הברית – הרווארד, ייל, קולומביה, ניו יורק וברקלי. לשמחתי, קיבלתי תשובות חיוביות מחמש האוניברסיטאות, ולאחר התלבטות והתחבטות, לבסוף בחרתי בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת ייל, שהפכה בחצי השנה האחרונה להיות מעין בית חם ומכיל עבורי. תוכנית פוקס הקלה מאוד על הבחירה, וידעתי שאני מגיעה למקום שאני מאמינה בו ויכולה להיתרם ממנו יותר. התוכנית שלי, בשלב זה, היא להשלים את שנת ה-LL.M. (תואר מוסמך במשפטים) ובתקווה להמשיך ללימודי דוקטורט במשפט וסוציולוגיה". ■

ד"ר תמי קריכלי-כץ

חברת סגל בפקולטה. מחקרה עוסקים בדרכים להתמודד עם המנגנונים אשר מייצרים אי שוויון והפליה. השלימה לימודי תואר שני במשפטים ותואר שלישי בסוציולוגיה באוניברסיטת סטנפורד. בעקבות מחקרה (עם ד"ר טלי רגב) שמצא כי פנייה לנבחנים בלשון זכר-יחיד פוגעת בהישגי סטודנטיות, הורתה הנהלת אוניברסיטת תל אביב בשנה שעברה לנסח את הבחינות בכל תחומי הלימוד בלשון רבים.

צילום: גל חרמוני

מהי התכונה האנושית שאת מעריצה?
"רוחב לב".

אם לא היית חוקרת משפט, במה היית עוסקת?
"מיילדת. למעשה, אני עדיין מקווה שאפשר להיות גם חוקרת משפט וגם מיילדת".

ובאיזה מקצוע בשום אופן לא היית רוצה לעסוק?
"לא הייתי רוצה לעבוד בקציביה".

באיזו עיר מעבר לים היית רוצה לחיות?
"סן פרנסיסקו. היא יפהפייה, מוקפת בטבע עוצר נשימה, שקטה (אבל עדיין עיר גדולה) ומלאה באנשי פתוחים ויצירתיים".

מהו אושר עבורך?
"חיוניות ואותנטיות".

מהי אומללות עבורך?
"הרגעים שבהם אני שקועה בעצמי, או בכאבים או בקשיים שלי, מבלי להיות מסוגלת לראות באמת את מי ואת מה שנמצאים לידי".

מי סופר/ת הפרווה האהוב/ה עלייך?
"ג'ומפה להירי - היא מעבירה בצורה מדויקת ויפה אינטימיות אנושית ומערכות יחסים".

איזה ספר היית לוקחת לאי בודד?
"את אחד הספרים של פמה צ'ודרון. כנראה את 'כשהדברים מתפרקים' או 'להרגיש נוח עם אי הוודאות' - נראה לי שהם יכולים להיות מועילים על אי בודד".

מהו סרט הקולנוע האהוב עלייך?
"בלי ספק - כשהארי פגש את סאלי".

אילו יכולת לפגוש כל אדם חי לכוס קפה בת שעה, במי היית בוחרת?
"בדלאי למה".

צילום: Unsplash

מי המרצה מתקופת לימודיך שהותיר/ה בך חותם?
"פרופ' מרה בלר מהחוג לפילוסופיה באוניברסיטה העברית. היא לימדה אותי סוציולוגיה והיסטוריה של המדעים והרעיונות ופתחה בפני את האפשרות לראות שגם אמיתות - ואפילו אקסיומות מדעיות - מתחלפות לאורך זמן. אני חושבת שבזכות ההבנה הזו הפכתי להיות סוציולוגית. מרה חלתה בסרטן כשהייתה מרצה שלי ונפטרה כמה שנים אחר כך. נשארנו קרובות יחד סית בתקופה הזו ולמדתי ממנה גם על האופן שבו ידיעת המוות משנה את חוויית החיים ויכולה להביא עימה, לצד הכאב, גם שמחה וחיוניות".

מאיזה הרגל היית שמחה להיפטר?
"מהנטייה לעסוק בדברים שכבר קרו ואיני יכולה לשנות".

מהו ההישג הגדול ביותר שלך?
"הילדים שלי והאנשים שהם גדלים להיות".

מהי החרטה הגדולה ביותר שלך?
"אני מתחרטת על כך שהבאתי לעולם רק שני ילדים ולא אימצתי או הבאתי לעולם נוספים".

הדמיה של הבניין החדש והכניסה העתידית לפקולטה ע"ש בוכמן. ניר-קוז' אדריכלים